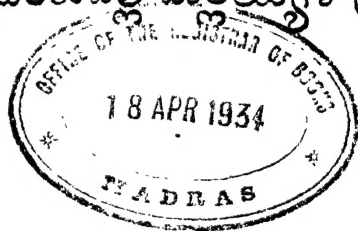

కొండవీటి విజయము

కావ్యతీర్థ, బంకుపల్లి మలయ్యశాస్త్రి.

శ్రీకృష్ణా బుక్ డిపో

రాజమండ్రి

పర్యవ్యాప్తియును నిర్మలము.

ప్రతిపత్తి నైకము.

రాజనాథాచార్యులు,
రాజమండ్రి.

రెండు మాటలు*

“వాక్యం రసాత్మకం కావ్యం” అనుటవల్ల రసయుక్తమైన దొక్క వాక్యమును గావ్యమనఁ జెల్లును. కాని కొన్ని వణానలు కావ్యమున నుండక తీరదని కొందఱు లాక్షణికులు వ్రాసినందున నీ గ్రంథము నన్నియు లేనందుచు మేఘసందేశము వంటి ఖండకావ్య మనవచ్చును. ప్రాచీనకవుల ప్రబంధములు గ్రంథవిస్తరములును, వణాలలో మునిగి జేయుచు గదాస్వరూపము మఱల నొకసారిఁ జదివినఁగాని బుద్ధి కెక్కనందునను ఒక గంటకాలములోఁ జదివి గ్రహించఁ నగియుండ వలెననియుఁ బురాణగాథ కాకుండ దేశచరిత్ర కథాంశమయి యుండవలెననియు, విద్యార్థులకు బోధనీయమయిన మఱికొన్ని యితర విషయములుకూడ నుండవలెననియు, ప్రారంభము నాటకశైలిగా నుండవలెననియు నెంచి యిది వ్రాసితిని. దీనికి ధీరోదాత్తనాయకుడు కృష్ణదేవరాయలుగా నుంచి ఆయన ధీరోదాత్తత నా నేర్చినంతఁ జూసితిని. ఈ కావ్యము వ్రాసి పదునేను సంవత్సరములకు తక్కువకాల మయి యుండదు. నా మనసులో నున్నంతయు నిందుఁ జూపలేకున్నను నిట్టితీరు గ్రంథములు గూడ నాంధ్రభాషావధూటి కలంకారములు గాఁగలవని నా నమ్మకము. దీనిని బ్రచురించుమని ప్రోత్సహించి షా

చ్చరించిన నామిత్రులకును దీని కుపోద్ఘాతమును వ్రాసిన
 శ్రీయుత గిడుగు సీతాపతిరావు గారికిని దీనిని బ్రకటింప సమకట్టి
 న నారాయణరావు సోదరులకును, ఆయురారోగ్య వృద్ధిగా నా
 యశీర్వాదము లిచ్చి యీ నా కావ్యమును ప్రస్తుత విద్యార్థి
 లోకము చదువునట్లు చేయంప శుక్లుబుక్కు కమిటీవారిని
 బాధించు చున్నాను.

గ్రంథకర్త.

మల్లయ్యశాస్త్రి

పరిచయము*

ఇది యొక చక్కనిఖండకావ్యము. దీనిలో పోషించిన ప్రబంధముల పోకడలు, నవీన కవిత్వపు పోకడలు రెండున్ను ఇంద్రధనుస్సులోని రంగులవలె రమ్యముగా అమరి యున్నవి. కథావిషయమునకు అనుకూలమైన రసము లన్ని సందర్భోచితముగా సమకూర్చి నాటకాదులలో వలె పాత్రోపాధిముగావించి, రసమునకున్న పాత్రలకున్న ఉచితమైన భాష ప్రయోగించి రచించిన యీ ఖండకావ్యము చదువరులకు రుచించునని నా నమ్మకము.

ఈ కావ్యమందలి పాగసులు నేను విశేషించి చెప్పనక్కరలేదు. అవి చదువరులు ఒకసారి గ్రంథము సంతముగా పరిశీలించినంతనే తెలిసికోగలరు. అంతేకాక, తినబోవు దాని రుచి అడుగనక్కరలేదు; చెప్పనక్కరలేదు. అయితే, ఇప్పుడు ది.మునకోక కావ్యముగా గ్రంథములు వెల్వడుచుండుట చేత అన్నీ చదువుటకు ఎవరికైనా వ్యవధి ఉండదు గనుకను, ఏవి చదువ దగినవో ఏవికావో పేరు చూచి తెలిసికొనుట కష్టము గనుకను సూచనగా కొన్ని విషయములు ఈ గ్రంథమునకు సంబంధించినవి చెప్పవలసి యున్నది.

ఈ చిన్న కావ్యమును రచించినవారు బ్రహ్మశ్రీ బంకుపల్లి మల్లయ్యశాస్త్రిగారు; కావ్యతీర్థ బిరుదాంకితులు; పల్నాకిమిడి రాజావారి కాలేజీలో ఆంధ్రగీర్వాణపండితులుగా

సుమారు 29 సంవత్సరములు పనిచేసి ఉపాధ్యాయులలో గట్టి వారని పేరు పొందినవారు; వ్యాకరణ శాస్త్రము, భాషాంతము అభ్యసించి సంస్కృత విద్యార్థులకు పాఠము చెప్పినవారు; ధర్మశాస్త్రములు ఆమూలాగ్రము విశాలహృదయముతో పరిశీలించి, తప్పిత్రోవను బడియున్న వారికి ప్రబోధము గావించి మంచిమార్గమున ప్రవేశపెట్ట దలచినవారు; శాస్త్రసమ్మతముగానే సంఘసంస్కరణము చేయదలచి మార్గదర్శకులుగా ప్రవర్తించినవారు. భగవత్ కటాక్షమున శ్రావ్యమైన కంఠము గల వారగుట వల్ల పురాణపఠనము నవీనహరికథా కాలక్షేపమువలె చేయు సామర్థ్యము గలవారు.

ఇట్టి వారికి కవిత్వమునైతము అలనడి యుండుట గొప్పవిశేషము. కళలయందున్న శాస్త్రములయందున్న ఆరితేరిన వారు రచించిన కావ్యము శ్రావ్యముగాను మనోహరముగాను ఉండక తప్పదని గ్రంథము చదునకమునుపే తోచక మానదు. నాకు అట్లేతోచినది. గ్రంథము పరిశీలించిన తర్వాత నాకుతోచిన అభిప్రాయము మారలేదు. సరిగదా, మరింత దృఢపడినది.

శాస్త్రీగారు సకలశాస్త్రవిశారదులు గనుక, తమ శాస్త్రపరిజ్ఞానము రసపోషణకు అనుకూలముగానే ప్రకటించినారు. “మ. ద్విషదస్థంకరణప్రతాపుః డగుచు” అనే

పద్యములోను, “కం. వీడు పోతప్రసవ మయ్యె” అనేపద్యములోను తమ వ్యాకరణ శాస్త్ర పరిజ్ఞానమున్ను, “కం. తన పక్షం బిటు చెడిపోయిన” అనే పద్యములో తమకు గల తర్క శాస్త్ర పరిచయమున్ను “చ. ఖగములు గోలువోయె” మొదలయిన పద్యములలో జ్యోతిష పరిజ్ఞానమున్ను హృద్యముగా ప్రకటించినారు. “చ. అరులు తలెత్తకుండ” మొదలయిన పద్యములలో ఏకకాలమందు జరిగిన రెండు భిన్న విషయములు సరిపోల్చి పదశ్లేషవల్ల ద్వ్యర్థికావ్యరీతిని మనోహరముగా వర్ణించినారు. “చ. పరువులు తీసికొం చెగసిపా టది మేలె?” అనే పద్యములో పదశ్లేషవల్ల కలిగిన ధ్వని ఏనుగులకు స్వభావసిద్ధమైన మందగమన మనెడు కొరత ప్రశంసార్థముగా మార్చినది. “క. విధిదాట నెవరిశక్యము” మొదలుకొని “ఉ. దవ్వయె చేవయాను” వరకునుగల నాలుగు పద్యములు పౌరుషహీనమైన విధిన్యాయమును బోధించెడు వాక్యములే అయినా సందర్భోచితములుగా ఉన్నవి.

కై లి, సంగీత సాహిత్యముల రెంటియందును ప్రవీణులయిన శాస్త్రీగారి కవిత్వమునం దుండవలసిన విధమున మధురసభరితమై ఉన్నదనుటకు సందేహము లేదు. ప్రాచీన భాషా సంప్రదాయము మాలిమే ఆధారముగా ఉన్న వ్యాకరణ సూత్రములు శాస్త్రీగారిని పూర్తిగా బంధించలేదు. “ఉ. దవ్వయె చేవయాను” అనే పద్యములో “ఇవ్వపు” అనే ప్రయోగము

గము... కేవలగ్రామ్యమని కొందరు అనుకోవచ్చును. కాని, అది అప్పకవి కాలమునుండిన్ని సద్యోపహారమునందు సభ్యమైన ప్రయోగము గనుక సాధువే అనక తప్పదు. “తెరువరి, తలవరి యెవ్వరు నివ్వరు నవ్వరనఁగ” (అప్ప. II. 196.) లో అప్పకవి ‘ఇవ్వరు’ (అనగా దాన మివ్వరు’ చూ. పద్యము తర్వాతి పట్టిక) అని ప్రయోగించినాడు. రేఫాక్షర సేనమాలి కలో రేఫాక్షరము గల పదములు రేఫమునకు పూర్వమందు గల అక్షరము ననుసరించి అకారాదిగా పేర్కొని ఉండుట వల్ల ‘ఇవ్వరు’ అనే ప్రయోగము ‘ఈయరు’ ‘ఈరు’ అని మార్చి సమర్థించుట వృథా ప్రయోగము.

ఈ చిన్న కావ్యము ఉన్నత శ్రేణిలో ఉండు విద్యాధులకు పాఠ్యగ్రంథముగా నియమింప దగినదని నా నమ్మకము. ఈ గ్రంథము రచించిన శాస్త్రిగారు తగిన ప్రోత్సాహ మున్న యెడల ఇంకా ఇట్టి గ్రంథములు ఇంతకంటెను ఎక్కువ హృద్యమైనవి రచించి ఆంధ్రదేశమునకు ఎక్కువసేవ చేయగలవారు కాగలరని నా నమ్మకము. భగవంతుడు ఈ శాస్త్రిగారికి ఆయురారోగ్యములు కలిగించి, వీరు దేశమునకున్న, భాషకున్న చేయగల సేవ సార్థక మగునట్లు అనుగ్రహించును గాక!

౧—౧—౩1

గిడుగు వెంకటసేతాపతి బి. ఎ. ఎల్. టి.

పల్నాకిమిడి

శుక్రతాధ్యపతులు.

శ్రీమాత్రేనము:

సిద్ధియు బుద్ధి పార్వములఁ జేరి తనుం గొలువంగ వేదముల్
వద్దనుజేరు మానులకుఁ బాఠము సెప్పుచు పోయినుగ్రంథముల్
దద్దయు వ్రాసికొంచుఁ దనతల్లియొసంగిన మాడుకమ్ము లీ
ప్రాద్దు భుజించు నా నగజముద్దులపట్టి నుతింతు ముందుగా

శ్రీవరుని నృదాశివవిరించులఁ దాను నృజించి హరికో
బ్రోవఁగ సంహరింప జగముల్ నృజియింపఁగ శక్తు లిచ్చి కా
భీవరలక్ష్మీశారదలీల ధరించి నవార్ణమంత్రసం
భావిత యైన దుర్గఁగృతి భవ్యముఁజేయ నుతింతుముందుగా
కథాప్రారంభము.

అప్ప! మ్రొక్కులుగొమ్ము నాఁ మదయదుర్గాధీశు నోడొంచితికో
దె పై నీవు రణాంబుధి న్నిలువఁగా నేఁడు జయం బందితికో
ముప్పుల్ నేనిటు లెన్ని యొకడచితికో ము న్నిక్కపం గ్రొత్తగా
జెప్పంగావలెనే? శిశుత్వమున నీచేఁ బ్రాణము ల్నిల్చెగా

మును నే జన్మనవు న్మదంబుకలిమి న్మన్వన్మలం గాంచకే
చన మాహించితి శత్రుల న్లెలువఁగా సర్వజ్ఞ! న న్నిల్చి చ
క్కనిసేన ల్సమకూర్చి యిచ్చితి వటు ల్గాకున్న నీవీరభ
ద్రునీ మాగ్గోగను దతుఁడౌదు నటు? ఏరు న్నేటనిప్పట్టునా

కొండవీటివిజయము.

ముం దెఱుంగక నిను నే నప
నిందల పాల్సేయ నదియు స్పృహశుల దుర్వా
కస్పందర్భమున నని తలఁతు
డెందమునను గరుణ యెంతటిదియో నాపై

నా విని నవ్వి తిమ్మరుసు నాయన! నీ వసహాయశూరత
గావలి గోరుడే? సచివకార్యము దీర్చుట కట్లానర్చిత
భూవర! తొల్లి యాయుషుత భూమినుతాధవుఁ డబ్ధిఁ గట్టఁగా
నేవ యొనర్పడే కొఱతఁ జెందునె ధీరుల కార్యజాతముల్
కవు లెనమండ్రు జాతి కొకకావ్యము నొక్కడనల్ల నొక్కచోఁ
జెవులకుఁ బానకంబుగ రుచించు సుగానము పల్లవింపఁ బ
ల్లవులఁ గఱంచుచు న్నలితలాస్యము వేశ్యలానర్ప నొందుచోఁ
బవలును రే ల్విసోదములపై మది నిల్విన రాజ్య ముండునే

అరిబలవిక్రమం బధికమైన తఱి నిర్వరమించి ధీరుడై
యుర వొనరించి స్వీయబల, ముద్ధతుడై పరునోర్వఁగా వలె
వెరవరి యైన ధర్మజుఁడు వెన్నడఁడే పదుమూఁడు వత్సరా
ల్విరివి యొనర్పఁగా బలము; వీరవరా! మది గుర్రెఱుంగుమా

భేదము దానము న్నైరప భిక్షుకవేషము వైచియేని దు
 ర్భేదతరాంగభంగ మొనరింపఁ దగు స్వరరాష్ట్రసీమలన్
 మోదము భేదము న్నమతఁ బూనఁ దగు స్మది; కృష్ణపార్శవం
 నాదము నీయొలుంగనిదె! భారతయోధవు కావె నీ విలన్

నా రహిఁబల్కె రాయలు ఘనంబగు నీదయగాదె బ్రాచె నా
 వీరస్మసింహరాయఁ డటవీసలి చ న్నటు లంతగాఁగఁ దా
 నారటపెట్టునాఁడు సవతమ్మ విసం బిడునాఁడు నాఁడె యీ
 వీరుని సైన్య మేమి దలపెట్ట కెదిర్చెడునాఁడు నేడునున్

నీనయకౌశలంపుతరణిన్ సినసంద్రము దాటనే? తొలిన్
 నీనయకౌశలం బను వనిం బడి చిక్కడె చిక్కరాయఁడున్
 నీనయకౌశలం బను ఘణి న్గతిపింపవె పాలెగాండ్ర న
 ప్పా! నను గన్ను తెప్పవలె బాయక ప్రోచెడు నీ నయంబెకా

చెమరుపలేదు గా నొసటిచెందిరము స్మశయాశపాండ్యదే
 శముట్లు జయించునప్పుడు; భుజంబున నావలెవా టొకింతయున్
 దెములుపఁ జాలిరే ద్రవిడదేశపుమేల్గురదార్లు! కన్నడం
 బు మద మడంగెఁ గాఁ గవచముం బలె నీనయమే వహించుటన్

గొండ్లవీటివిజయము.

దృఢతరదేహముఁ డయ్యు నిల దేహపరిశ్రమఁ జేయ కున్న నా
దృఢతయు నిల్చునే? తనకు దేశముగల్గియు నీతివల్లరుల్
దృఢ మయి ప్రాకఁగా నితరదేశపుఁబ్రాకులు దాఁపఁజే స్ఫురీ
వృథునకు డక్కునే స్వమహి; తృప్తి వహించుట రాజధర్మమే?

అన విని రాయలు మంత్రు
గని యిం కిపు డేమి సేయఁగాఁ బంచెద వీ
వన నగి నీ వెఱుంగవె యె
నను నాయెడ గౌరవంబునను బల్కితిగా

ఇఁకఁ గొండ్లవీటిదుర్గము
నకు వేగఁగె సేవ లన్ని నడిపింపుడు దా
నికి సరిదుర్గము లితరము
లిఁక హిందూదేశమున మ యెవ్వయుఁ గలఁజే?

శుంభదవాత్మవీర్యదుర్గము శూరతకు నైల వంచు నెంచి యా
రంభఁ జెనునర్చె గోట కమరావతిమమ్మన; నద్ది ఖాలమ్మి
గుంభిని నెంచి యాశురశిఖోటను ద్రవ్యివమంటిలోడ ని
శ్వంభురరాజు పూర్ణముగ సాలము తెంచెను గొండ్లవీడునక

కలిగెను గొంతపేరు తొలి కాటకపుత్రమనరెడ్డినాడే యు
య్యలఘునికావ్యముం భదిని యుప్పుడు తెల్పితిగాదె నీకు న
వ్వల, ననవేమమంతరి యుగ్గు భాన్కుభువేతను యెన్నెద్రువ్వేదే
యిల నలసూరమాంబకంబు యాత్రేడు శంకనసాగరంబుఁ జా
పెట్టనికోట యై గితులు పేర్చెను జట్టు మహానాథులంబుగా
జట్టుగ రాజులం గిలసి సాగెను బీతున వీరభద్రుఁడా
మెట్టను డాంగియుండ; నిట మీఁవట నానని బట్ట గట్టమా
ముట్టడి సేసి యెట్టయిన మ్రొక్కుల నందుట కార్య మియ్యెదా
లన విని రాయఁడు

ఎవ్వ రెవ్వరిఁ గొంచుఁ దా కేఁగినాడొ

కొండవీటికి వీరభద్రుండు; మనము

కొండదండుఁ మాత్రమె కొంచుఁబోయి

తక్కినది కొండక్రిందనె దాచవలయు

ఆ వీరభద్రగజపతి

తో వీరృల్లు గాచుచుండ్రు దుశ్శము శ్రీనా

థావనిపతియును సరసాది

దేవుఁడు ముద్దంధుఁడూ స్థిరబలుఁడుతులై

కొండవీటిపరివరము.

వారలకుఁ జోడునీడగా వరలు రాజ

రాజ చంద్రమహావారి రాయచూరి

భాగ్యంబుద్దండులై తన్నుఁ గొలుచుచుండఁ

గనవహారండు కన్నెప్పకరిగెఁ గావ

భండవధీము లిందఱు నిభంబులబోలె బలాధ్యు లెంతయో
వండుగలారు సింగములఁ దొర్కొని గ్రుద్దుల ముద్దఁజేయు ను
ద్దండు లవక్రవిక్రము లుదారయశోనిషు లెంతో చుల్కుగా
గండశిల ల్మహాతరులు కాఱడపు ల్లమనింప నేర్తురు
మనమార్గంబున రెండవక్రల శిలామధ్యంబునన్ డాఁగి చ
య్యన నెమ్మూలలనండి యేయుదురో బాణాసార మొప్పువృద్ధి
మనసై న్యంబులు వారి ముట్టఁడి గొన న్మార్కో నెఱానో కదా
యను నాడెందముకొందలం బుడుపు మచ్చా! యిప్పు డిప్పట్టునన్
అని రాయలు వలుకఁ దిమ్మరసు

దారిని గాచియుందు రొగిఁ దప్పక వారలు; కొండవీటి కే
దారియు నొండు లే దనుచు దారులు క్రొత్తలు సూడఁబంచితి
వీరులఁ గొండల నిరుగ నేర్చినవారల వారివెన్నడి
జారులు వోయి రందుఁగల జాడల నారసి తేరఁగా వడిన్

కవచధరు ల్దొర ప్రణముఖంబునఁ దా మెదిరింతు తొంటిదా
రివలనఁ; గొత్తదారిని దరించును గొండలఁ గొన్ని నై న్యముల్
తవులుదు రా దొర ల్కవచధారులు నింతట వెన్నదారిఁ బో
యి వడిగ ముట్టడింత మదియే కడుశస్త్ర మునాయ మన్నిటకొ

లనుచుండఁగఁ జారులు సని

వినయుంబున మ్రొక్కి కొండవీటికి జూడల్

జననాయక! కంటి మటం

చన; నా తిమ్మరసు వల్కె నవసీతునితో

శిబిరములందుఁ గొండదరి స్త్రీలను నిల్పి బలంబు రక్షకై
ప్రబలముగా నమర్చితిమి; బాటల నేర్పడఁ జూడ నయ్యె నే
ను బలము గొంచుఁ గొండగవను ల్వడి ముట్టడిగొందు నెల్లయే
యుంబును ల వేల యుండు మిట నోర్చును శత్రుల రాజనాజ్ఞయే

నా విని వల్కె రాయలు ఘనం బ్రభు సంగరకౌతుకంబునన్

నీ వసహాయశూరుడవు నిక్కమ నాకరకౌశలంబు యు

ద్ధావని నెన్నఁడే నెచటనై నను హావకయున్న నన్న! నే

నేవహివాడనో ఐగ ను ఖెట్టు తెలుగును రాజులందునన్

కోండాదిబిబిడంబు.

కాల్చిన నన్నె నుపుమీ నీ

వే వుత్తలరమ్మ కుండు మెదీరింత నరిన్

జేవే గనరబులుపగ నిది

యే వల నగుతాటి యటంచు నెగదే బుజములన్

రాయల యుత్సాహము గని

యోయూ! నీ వొక్కయెడకు నొక్కడ కేసుం

బోయెదమగాక; కిబిరము

వాయక యప్పరను గాచు బలియుఁ డలెండున్

లనుసవిహగ్రణీవచన మంతట మెచ్చుచుఁ బల్కె రాజు, నేఁ
జనియెడఁ గోటముట్టడికిఁ పై న్యమమును బదివేలు గొంచు, నీ
వును గవచాభ్యసేనఁ గొని పూర్వపథంబున ర మ్మటంచు; దా
నిని గడవ మెచ్చెఁ జక్క నగునీతిపథం బని తిమ్మమంత్రీయుఁ

లంతటఁ బశ్చిమాద్రోదర కర్కుడత నేరెనె, గొల్వొప్పడి రా
జంతిపురరబుల జేరె, జలజానన యోద్ధ త లరలుఁ జెక్కులన్
గంతు లిడంగఁ గమ్మల జగముగ రాట ముకురు లెంతదెహి,
యంతట న్నీన మూర్చె ముఖరానన్య యొక ర్త కవోజ్జహితో

తల తడియార్చి వెంటనె సుభాధవభాంకుకయుగ్మ మిచ్చెఁ దా
లలన యొకద్రు; పీతము జలం బరివాణ మమర్చె నొక్కకో
మలి; తిలకంబు దీర్చె నొకమానిని; నివ్వును సంధ్యపార్చి రా
యలు అలితాంబికామణిసమర్చనముం గడు భక్తిఁ జేయుదున్

ఘల్లనియందియ ల్కారయఁ గంకణదీప్తి తళు క్త ఘ్రక్కనన్
బల్లవపాణి యోర్తుక సువర్ణసరోజదళంబులోపలన్
మెల్లనె మల్లెపూదళుకు మెచ్చనివెచ్చనియోదనం బిడన్
ఘల్లహృదబ్జుడై ప్రభువు బోనము నేసె రుచు ల్నుతించుచున్

భుజియించినవెంటనె యొక
గజగామిని దెచ్చి యిచ్చెఁ గప్రిపునిడెమున్
గజదంతపీఠ మాధవ
రజనీకరదీప్తి లోన రాణులతోడన్

ముచ్చటలాడి కొంతవడి ముద్దయ లిద్దఱు రత్న దీపముల్
గ్రచ్చఱఁగొంచు ముం దరుగఁగాస్తలబాహువులూ, తగొంచురా
జెచ్చితమిన్ జనన్ బడకటింటికి నచ్చరమచ్చకంటులన్
దచ్చనలాడుకాస్తలు పదంబులు బట్టుచునుండు సంతటన్

కొండపేటివిజయము.

నలఁతలతోడ రేయి సుఖనిద్ర నొనర్చెను రెండుయామములీ
మెలఁకువఁ జెందె; జాము మిగిలె న్నిశిః దిమ్మరసంతకంబై ము
ద్దెలసి యమాత్యులం గలిసి నిల్చెను మంత్రగృహంబునందు రా
యలు నటయేగి కార్యముల నంత విచారణసేయుచుండఁగా

అరులు త లె త్తకుండఁ జనుమా పరరాజు మఱుంగుఁ జేరె నం
చుర వగు వేగుఁజెప్పగతి నుప్పరవీధిని దోచె వేగుచు
క్కరసి యినుండు కొండపయి కాయితమై తనసేన లెత్త ను
త్తరు విడు మంచుఁ జెప్పను బ్రధానికి దానికిమెచ్చెనాతఁడుకొ

ఖగములు గోలువోయెఁ దమకాంతిని మింట, నగ్రాసీమలక
ఖగములు గూసె సంతసమున, స్థరలో విధిచోదితంబులై
వగయు సుఖంబు గల్గు జనపాళికి; నస్తమయం బినోదయం
బగుగద దేశభేదమున; సద్రని నిద్రయు భద్ర మిచ్చటకొ

ఆసగి మొప్పె నప్పుడు రథాంగపతంగ సుసంగతిప్రదా
నానత సర్వలోకకలుషాంతక భాస్కరకల్యహారి స
ద్భాను విభా జతూరస విభాసిత కుంభమతంగజాభమై
కాననగుల్మ నద్ధ కింకాన్తి వినర్జిత సాంధ్యరాగమై

రణపటహారవం బెప్పగె తమ్యముగా రణరంగనిర్గతో
 ల్బణ రధిరధ్యదన్తి రుధిరసౌవ చందనచర్చితార్య వా
 రణఘనసంగరాంగణ పరాహతరాజకుమారసారవా
 రణగమనా స్వయంగృహసురప్రవరాహత తూర్యనాదమ్మై
 రవియుదయించునత్త తిని రాయ లనీకినిఁ దోలె నొక్కకే
 వ; వడి నమాత్యుడు మఱొక్కవై పునసేనలు తొప్ప నిట్టటున్
 దవిలి చమూతరంగములు ద న్నటు లోఁగొనఁగొండవీటినా
 క వెతల మునకుండు నేటు? కాలవశంబునఁ గ్రిందుమీఁదగున్
 ద్విషదన్ధంకరణప్రతాపుఁ డగుచు నివ్విడ్వడమాకంఠ
 శ్లిష మున్నుండుఁ బరాబరు ల్పలుప నాలేలిహ్యమానాంబరో
 నిమదాత్మధ్వజనీపతాక లెలమి ని న్నంది గ్రాల స్మహా
 వృషసంహర్తుమనఃప్రధావకహరిశ్రేష్ఠంబు నాఁ గ్రాలుచున్
 రవ మొకయింత లే కటుల రాయలమూఁకలు చాపక్రిందినీ
 రువలెన్గు గొండ నెక్కి నగరుం దరిసె స్ఫుటహధ్వను ల్లివిన్
 ధవులఁగ మంత్రిదండు సనె దారిఁ గలంపఁగ, నర్థసిద్ధి నొం
 తివెలయుశాస్త్ర చిత్తుఁడదిద్రెక్కొనుగాఱులుప్రేలు చన్యుడున్

కొండవీటివిజయము.

అంత నట సభ దీర్చి కొండవీటి దుర్గంబున మంత్రులతో
పలికె నంతట నావీరభద్రనృపతి
సేనఁ గొని కృష్ణరాయలు సేరవచ్చె
గటకపురిసేన లింకను గాన రావ
యిల్లు గాలినపిదప నూ యేల ద్రవ్య
మంత్రి నలికెను నేఁ డెల్లి మనకు సేన
వచ్చు; నే లట్లు చింతింపఁ నచ్చి రాయ
లేమి చేయును? కొం డెక్కు నెట్ల జేమి
పగులునే తల దు డ్దంచుఁ బలికినంత?
కొం డంతయుఁ దలక్రిందుగ
గండశిల వ్రోయి సేన గలదు మనకు; నిం
కొండు దలంపఁగ నే మగు?
దం డంతయుఁ గొండనిండ దాఁపఁగ వలయున్
కొం డంతకాయ గత్తికి
గొండే! తా నెంతదండుఁ గొని వచ్చిన నా
తం జేమి సేయు? నది వే
దండ మహాచు మొసలి, నక్క యవని మొసలినిన్

అనునెడఁ జేకటిఁ దడబడు

మనుజునకుం దీప మబ్బుమాడ్కిని బలికిక

దనతండ్రినేనఁ గొని వ

చ్చు ననెను నవ్వార్త శ్రీవణసుభగం బయ్యెన్

గజపతి యంతలోనఁ దనకై యసువుల్బలి వెట్టఁజూచు మి

త్రజనముఁ జూచి యిట్టు లనె, గాయలసైన్య మెదిర్చి యిప్పుడో

రఁ జనదు; గోటలోపలఁ జొరంబడకుండఁగ తొల నూఁచలక

గజబిజి నేయుఁ డొక్కమొగిగా గిరిసందులనుండి శ్రోహూ

చెదరిరి పుట్టనుండి చలిచీమలభాతిని గొండపై భటుల్

చదురునఁ గందురీగలప్రచారము సారము చూపు తూపులున్

బాదలెను నాల్గువైపుల, నభోమణియు నిరిచాటు దాటి రా

బెదరుచుఁ దొంగి చూచె బదవిం దరుసంఘము సందుసందులక

శీలల గుభాల్గుభాల్గవని విశేషముగా దివిముట్టఁ గొండపై

నిలఘ ధణాల్గణాల్గవని రహించెనుఁడప్పుల, మీఁదనుండి యూ

చలజడివాన మించె; నల్లశైలము మూచెఁ గ్రమగ్రమంబు రా

యలబలవార్ధి వెల్లువ విహాయన మంటి భయంకరంబుగా

గొండపిటివిజయము.

సందుల గొందుల స్పృశకసంఘము దాఁకు సివంగికూనలన్
జందము సూపి తిమ్మరసుపై న్యము డొక్కలు నీల్పై గొండపి
టం దలగల్గువారి నకటా తటి మించె నిఁ కేమి సేయ నం
చందఱు నొక్కపెట్టున బయల్పడి తాఁకిరి మంత్రిసేనలన్

కవచములు వీలఁ; జేతిఖడ్గములు రాలఁ,
దలలు దెగి వ్రాల; డొక్కల నొలిచి తాలఁ
గొట్టి కసి దీర్చుకొన మంత్రి యుట్టె తనదు
బలము లప్పుడు వెనుకంజ వైవ జూచి

యోధున కేవు రేవురుగ నొక్కమొగి న్బడి తాఁకుఁ; జేమిమీ
సాధనము ల్లాఱుంబడెనె? శౌర్యముసూపుఁడు ధైర్యమూనుఁడ
యోధనభూమి నే గలుగ నోటమి గల్గెనె? యెన్నఁడైనఁ గా
నీ ధరఁ జావు దప్పునె? హిహీయని నవ్వరె వెన్ను జూపినన్?

వారక వీరభద్రుఁడు కవాటము గాచుచు వైరిసేనపైఁ
దోరపు తాలు యస్త్రములఁద్రోయఁగనుత్తరువొచ్చె;నిచ్చినన్
భోరన తాలవాన లరిమూఁకలపైఁ గురియించి దుర్గం
చారులు; మాఱుమూలలను సైన్యముదాఁచెనురాయలంతటన్

ఇరవుగ నింటివారలె మహీస్థలిఁ గుంటెనకాటు నై నచోఁ
గరణము లెన్నియుండినను గార్వతతు ల్ఫలియించు నింకెట్లు?
ల్సరగున సాలమం దొడిసెల ల్గొని దుర్గభటాళి యేయుతా
లరులకుఁ దాఁక కుండఁ దమ కవ్వలి వారిని గాచు నిల్వితాల్
దూరమునందు నెక్కొలిపె దుర్గముచుట్టును సేన; లందులో
వారలు పైకి రాక పయివారలు లోనికిఁ బోక యుండ సం
భారము లన్ని వెచ్చపడి మంత్రులు దానును దిండి లేక యం
దే రహి నెన్నినాళ్లు భరియింపఁ గలాడని యెంచి రాయలున్
అంత నక్కడ

హోరాహోరిగఁ బోరెను

శూరత దుర్గేశుబలము సూపలుమెచ్చన్

గ్రూరతఁ జూపెను మంత్ర

ప్రారంభము; దాని కోర్వ రామి వెనుకకున్

తొలగిరి గజపతిసైనికు

లలగిరిదుర్గంబునకు మహాత్వీరఁ దమ్మున్

జెలఁగి రిపులు దోలుచు రా

నిలఁ గిరితతి పులుల కభుకు నెనకం బెనఁగన్

శోచనీయమిదియనును.

మార్గము తెల్ల డాట; నలమందిరి సేనలఁ గొంతుఁ జెచ్చెరక
దుర్గము సేనఁ బోవఁగ; నెదుర్కొనె రాయలు మత్తవిద్వీష
ద్వీకకవీంద్రకేసరిఁ బ్రభానిని; నిద్దఱుఁ గొంతసేపు స్వాం
భరత శార్యసంతతికథంకరణీయత చర్చ సేయుచున్

పదపడి దుర్గము నివ్వడచి పాఁజాల రెంటిని జోడుగూర్చి స
మ్మదమున నొక్కచో విడిసిమార్గము లన్నియు ముట్టఁడించుటే
చదురని యెంచి యెప్పు డెది సైనికబృందము గోరుచుండు న
య్యదనున వారికద్ది యిడు నచ్చట వాయక నిల్చి కున్నతిక

ఈముట్టఁడి మాతండ్రియు

నేమెలఁపునఁ ద్రోయువాడొ; యెటు రా నగునో

దోమయుఁ బో రా వెఱచు నిఁ

కే మయినను దలుపు దెఱచి యేగెద ననికీ

అన నటఁ జారు లిద్దఱు మహాత్వీర రాయలయొద్ద కేగి యి
ట్లనిరి; మహాప్రభూ! ప్రబలయానములం గరల స్పదాతులక
గొని యదె వచ్చె నాకటకకుంభినిభర్త ప్రతాపరుద్రుఁ డే
పున; నలకృష్ణ కింక మఱి మూ దుదినంబులె త్రోవనుండెనాన్

విని తిమ్మరుసును గని రా
 జనె నీలమ్మునకు వార్త సంపితి మపు; డిం
 కను బల మనుపడు; కృష్ణకుఁ
 జనియెద నాసేనఁ గొనుచు సమయము మించెన్
 అనిన విని మంత్రి రాయలతో
 విజయనగర్యనీకినియు వేగమ వచ్చును నేట నెల్లిటన్
 ద్రిజగము లెత్తివచ్చినను దేతీ కనం దరమే ప్రతాపరు
 ద్రిజనపతి స్మహాచతురత న్మునువచ్చినదారి నంపు నీ
 భుజకరవీరధారకును మ్రొక్కులు వెట్టక పోవ నేర్చునే
 వేడు ప్రతిప్రసవ మయె
 స్నేహ మనము వీరభద్రుని స్వలిపుచ్చన్
 వేఁ డెఱుంగఁజోటు! పరవిధి
 యోధును బూర్వత్రవిధికి నొ క్కపు డనుచున్
 తనపక్షం బిటు చెడిపో
 యిన నె ట్లగు సాధ్య మింక నేసాధనమున్
 దన కున్నను మన కాలం
 డెనయే! గగనారవిందమే! యిది తలఁపన్

కొండవీటివిజయము.

కొండవీటిని విడిపింపఁ గోరి యితని

రాక యెదిరి నెఱుంగమి రాజ్యభంగ

మునకె; కారణదోషానఁ బుట్టఁదె విప

రీతకార్యము సంకునఁ బీతవలె

ఎల్లి నిశాముఖంబునకు నెల్లవజీరులు నెల్లసైన్యముల్

తల్లిని జేరు పిల్లలవిధంబున నీదరిఁ జేరువారు ని

న్నెల్లశుభంబులుం గలుగ నీశ్వరుఁ డోముత; వారితోడ నీ

వెల్లి వసించి శత్రువుల కెత్తు; జయం బగు నిష్ఠసిద్ధియున్

చను శిబిరమునకు నీ; పి

దినమున సుఖముండి బయలుదేరు; శిబిరర

క్షును మనయప్పన కప్పన

మొనరుపు; మరి నొంప నోపు నుగ్గుఁ డతండున్

అది విని రాయలు మంత్రితోఁ జెప్పి పయనంబై

నెంబడి కొండ తాళ్వికులు వీర్యఘను ల్పటతేర వారితో

డం బురికొల్పె నశ్వముహుటాహుటిఁ గాన్తలఁజూచువేడ్కముం

డుం బరువెట్ట; దాపలికను ల్చెదరె నివభునాండ్ర) కంతలో

సంబరరిల్చి మన్తగిరిహార్ష్యవిహారి మొనరెచ్చ రక్షమె

శిబిరమున బుక్కమాంబయుఁ జిన్నమాంబ
దినసములు లెక్కపెట్టుదు దినదినంబు
వ్రేతములను వాడి పసమించురవణ మూడ్చి
పతిగుణంబులు చెలులతోఁ బాడుకొనుచు

పతి పరు నోర్వఁ బోయి యొకపక్షము నిండె; బ్రతాపరుద్రభూ
పతి సుతుఁ గావ వచ్చు ననువార్త వినంబడె; గార్యభారము
న్నతి గనె; నే దె టానొ కరుణామయ! వీరస్వసింహ! భర్తకు
పతముజయంబుఁగూర్చుమనిస్వాంతములం దలపోతు రచ్చెలుల్

అటు పలవించుచున్న మదిరాక్షుల కగ్రిమదూతబోలె న
ప్పటినుకాహళధ్వని; చివాలున వాకిట నిల్చె నశ్వము
దటుకున రాజునుం దిగి విధానము తప్పక యశ్వకంఠరా
తటము కరంబున న్నిమిరె తట్టియు నంతిపురంబుఁ జేరిన

వనిత యొక్కతె నివాళినిబట్టె విభునకు
దిష్టితీసె మఱొక్కతెఱవ పతికి
లలన యోర్తుక పాదజల మీయఁ బ్రభుపాద
ములను గడిగె నొక్కమెలఁతమిన్న

కొండవీటివిజయము.

తడియొత్తి వీరంబు నిజ నొకలేమ;
కూర్చుండ నురటి వీచె నొక్క గరిత
పత్నులతోఁ గొంత వడి ప్రసంగించి
భోజన మొనరించి తా శయనగృహముఁ

జేరి నుఖనిద్ర సేసె దేవేరు లెలమిఁ
బాదసంవాహన మొనర్చ మోదమునను
వందిమాగధగానంబు భవ్యవాద్య
ములను విని లేచె మరునాఁడు భూమివిభుఁడు

విజయనగరమునుండి గోవిందరాజ
నండనాథుండు వంచినదండు విడిసెఁ
గృష్ణరాయనిశిబిరంబుకెలన సంచ
వేళ నెన్నిదిలక్షలు భీకరముగ

అది గని యుబ్బి రాయలు రయంబున నచ్చటి కేఁగి వారితో
నుదయము గాకమున్న మన మొయ్యన నెత్తుటయొప్పునం చనెన్
ముదమున సేన లన్నియును మ్రొక్కి హసాదన; నాటిరాత్రి యా
కదనపునంవిధానమునఁ గాలము పుచ్చె నొకింత సుప్తుడై

లంత

తెలతెలవాతెడూర్పు; నలుదిక్కులఁ జీకటిమేల్పునుంగులున్
దొలఁగె; నినుం డొసంగెను ననూరున్ కాజ్ఞ రథంబుపూన్పఁగా
గొలగొల సేనలు న్నడిచె గుంభిని యల్లనాడె వేఁగున్

తెలిపనవారువం బపుడు దె మ్మని యు తరు విచ్చె రాయలున్
వలగొని దుర్గకు; ప్నగరివాకిట భేనువును స్పృశించి, యొ
జ్జలు శ్రీతులం బలింపఁగ హజారముచెంగటఁబూర్ణకుంభమున్
దలనిడి యిద్ద తెదవలు దారసిల, న్నడుమందుఁ గైదువుం
బలుకయు మూపున న్మెఱయ వారువమున్వడినెక్కె; నెక్కుచున్
మును హనుమానుని గరుడుని

మనమున శ్రీకార్తవీర్యమహిపతిని గణే

శుని మొక్కి రాయ లంతఁ బ

యన మయ్యెను సుశకునంబు లన్నియుఁ గనుచున్

నారపరాజు సేనలకు నాయకుడై తొలుదొల్త నేఁగ; నెం
తే ధ్మకాతుకంబున మహీశుని వెన్నడి బుక్కరాజు మే
ల్వారున మొక్కి రాఁగ; నిరుప్పొక్క వజీరులు పెమ్మసానివా
రైరి; ధరాపరాగమురయంబు హయంబులు మెచ్చ వయ్యెడన్

కొండవీటివిజయము.

కోలలు విండ్లు బట్టి వెలుగోటివజీరులు నూటి కొక్కడే
చాలు ననంగ సేనఁ గొని చాగిరి పెండ్లికి నేఁగురీతి; నం
ద్యాలదొర బ్రకాటకి హయంబులడెక్కలచేత శత్రులక
నేల కణంపమే యనెడునిబ్బర ముబ్బఁబ్రియాణమై రొగిన్

దివికి బదంబు లెత్తి జలధి స్తయవాతసముత్థితోర్ము ల
ట్లవిరళపంక్తులం దవిలి యశ్వము లేఁగుఁ బుతక్రమంబులక
జవమునఁ దమ్ము ఖించ గజనాథుల శత్రుమేయుత్సవంబులక
నవలలతోడ మందగమనంబుల ముందట నేఁగుఁ గా కనక

పరువులు దీసికొం చెగసిపా టది మేలే? జలంబున న్భువిన్
పరఁగుదు మొక్కతీరుననె; వై భవ మేటికడ స్తనం దగున్
ధర మునువెన్క లెంతురెయుదారులు? అవ్వయు గుఱ్ఱమొక్కట
న్వేరవున మెల్లఁగాఁగరులు వెన్కఁ జను న్నడగొండలోయనక

సంజకెంజాయ లెల్లెడ జలమునందుఁ

బర్వ శలకృష్ణ సూచించె బ్రథమమందుఁ

గృష్ణరాయఖరాసిని గెరలి పాఱు

భటుతర కప్పవాహంబు నిలె యనుచు.

అంత నక్కడఁ బ్రతాపరుద్రిండు దన సుతుని విడిపింపఁ
గటకపురినుండి బయలువెడలి వచ్చునెడ

భద్రగజంబు లెక్క బలభద్రముకుందులు రెండుప్రక్కలన్
సద్రభసంబున న్గొలువ సమ్ముఖమందుఁ బరాక్రమక్రిమో
న్నిద్రుఁడు ఖడ్గపాత్రుఁడు సనిర్గళుఁ డా యసహాయుఁ డేగఁ గా
నద్రినదృగ్గజేంద్రమున నాయితఁ డయ్యెఁ బ్రతాపరుద్రుఁడున్
ఇరువదివే లశ్వంబులు

కరు లవి పదుమూఁడునూర్లు కాలరులు ధరా
ధరధీరు లైదులక్షలు
సరవిం దనతోడ నడువఁ జనె రణమునకున్

తరమే యేరి కిలన్ బ్రతాపఘనరుద్రప్రక్రియున్ వీరభ
వీరసాధీశ్వరుఁ గన్నమేటి నెదుర; న్దాఁ గృష్ణుఁ డౌటంగదా
భరియించె న్నదుపాయపాటవమునన్ భర్త సమాధీశున
ట్లురుమేధాబల మెక్కుఁ డాను ధరలో నూహింప నెద్దానికె
దురమున గెల్పె యుంకువని తోయనిఘ ల్వరులంచు; బెండ్లికూ
తురు నది కృష్ణ యంచు; విని తూర్ణమ తాము వరింప దక్షిణో
త్తరజలరాసు లేఁగెడువిధంబు గనంబడె రెండుసేన లు
ద్వీరతను రెండుదిక్కుల నెదుర్కొనఁ బోయెడుజాడఁ జూడఁగా

కొండపిటివిజయము.

ఒటమి యింత లేక నది కు త్తరతిరము నోడ్రసేన క
రాటబలంబు దక్షిణము నాదుకొనె న్నది; రెండుసై న్యముల్
దాటంగ వాటమానటుల నొకలుదెప్పలుఁగూర్చు; జూచియి
ట్లేటను ముని యందఱు నదేలొకొ చావంగ నంచు? రాయలుక

తమకం బెత్తి నదిం దరించునపుడే దండు ల్యడిం బోరికొ
గమకింపం జెడుఁగాదె వ్యర్థముగ సైన్యం బేర్కె న న్నదికొ
దమరే నించుక వీడి వెన్కకరుగ న్మానేనలే దాటెడున్
మముఁబొండన్న నుబోదుమేము; తమరైనం దాట రా మే లగుకొ

లని రాయం డీటు వాచికం బనుప నొ నొ రండు మీరే; బలం
బును గొం చేగెద మేము వెన్క కొకగవ్యూతిప్రదేశంబుగా
నని యేగె న్గటకాధినేత; యిదియే యాయోధనంబందుఁ దాఁ
జను వె న్నిచ్చి యటంటకు స్తురుతుగా; శక్యంబె దాట నిష్ఠికొ

సేనలఁ గొంచు నద్దరిని జేరెను రాయ; లినుండు పశ్చిమా
శాసనినాన్య ముద్దుఁగొన సంభ్రమ మొందెను; నాటిరేయి సే
నానులు సేనలు స్పృఖమున న్నిదురించిరి; యుద్ధడిండిను
భావనముమిన్న ముట్ట నలపౌఁజులు రెండునుదాఁకె బ్రొద్దునకొ

తుములరణంబున నర్ధను ధూళులు రేగును జీకఁ బ్రస్థనా
మములును బేరుకొంచు భటమండలి పోటునువోటు జూపున
శ్వములును దంతులొండొకటిఁజయ్యనమూర్ఖనియెంచికత్తుల
గ్రమమునఁ గాటుపోటు; తమకంబునఁదాపునుద్రోపు జూపెడు

నెత్తురుధార లొల్కి ధరణీరజ మంత యడంగఁ జూచి రా
హుత్తులు ద్వంద్వయుద్ధమున నోహరిసాహరి బోరి రుద్ధతి
దుత్తుము రయ్యె వర్మములు తూఁపులుబీటలువాతెగుండియల్
చత్తము లేక గెల్తు మని సాహస మొప్పుఁగఁ బోరి రందలుక

పేర్పులు పోవులై పఱచె భీకసర్పములట్లు; కాల్గిపో
న్మాపులు కావులై పదట నక్రములట్టుల పొక నెత్తుట
దోవలు బావులై నెగడె హంశి గలంచు పొలంబుల ట్లిక
జావులు హెచ్చె, బోరి; నిహసౌఖ్యము నశ్వర మంచు నెంచెనా

ఇమ్మరాజు కరీంద్రము నెక్కి భీమ
పాత్రు తొమ్మునఁ బొడిచెను బల్లెమునను
బలికతోఁ బోటుఁ దప్పించి పాత్రుఁ డప్పు
డిపెతోఁ బోటు సూపిన వీటిబుచ్చె

కొండవీటివిజయము.

తమహాయంబుల ముందుపాదములు దెగినఁ
దిమ్మనాయకుఁడును ధర క మ్మకుండ
స్వాత్రుఁడును డాఁటి తాఁకిరి బివిరెడఁగ
లట్లు, స్వాత్రుఁడు బొడువ నాయకుఁడు సొగసె

పరుతోఁ బోరఁగ నెత్తిన
కరవాలమ-యెదిరి బొడిచి కసి దీర్చుకొనుం
గర మరుదుగఁ దల దెగియును
బరువిడు మొండెంబు శత్రుపైకి గఱగఱిన్

అరిఁ బొడువ ఖడ్గ మెత్తిన
కర మన్యుఁడు కెలన నిలచి ఖండింప నదే
ధరపైఁ బడియును దుర్నిభుఁడు
గరులయు నశ్వంబులయును గాఢులు నఱకున్

మదకరు లెక్కి యెంజొరుల మర్మముల స్వరజాల మేయుచో
వదలని కిస్క లోఁ దవిల్లి పై నెఱమంటలు గ్రమ్మ నస్తర
వృద్ధయశశిప్రభ న్ముఖము లొప్పెను నీలగిరీశుతోడ న
మృదమున నిమ్మరా జెదిరి మార్కొనఁజూపఱ కింపునింపుచున్

పొడిచినపోటుతో రుధిరపుంబెనుధారలు చుట్లు మంచుఁ బైఁ
బడునెడ వస్త్రము ల్దడిసి భారముఁ జూపఁగ నీవ లావలన్
బిడుచుచు శత్రులం బొడుచునేర్పు వసంతమహోత్సవంబుసూ-
పెడు; వరయోధపాల్కి కని పెండిలివంటి దగున్ జగంబునన్

వేల్పున మస్తకంబు దెగ వేయ న దట్టులె నిల్చియుండఁ దా-
నోటమి లేక శత్రుప్రయి హు మ్మని పోయెడువీరవర్యు నా
వాట మెఱింగి యన్యుఁడు చివాలునఁ దన్నెను బాదకండుకం
బాటలఁ దన్నురీతిఁ దల; సంతట నార్చిరి జోదు లందఱున్

చెలఁగి తాళచ్చేరు సింహఘోషునితోడ
శ్రీరంగరాయండు బోరఁ జొచ్చె
దొడరి ధంకానాశదుర్దేశ్వరుఁడు కూప
నారాయణుండును సఱకుకొనిరి
నీలగిరీశుతో నాలం బొసర్చె నా
రామలింగన్న సరాసరిగను
హిందోళదళవాయి నిమ్మరా జెదిరించె
గుజ్జింగపతి నేఁగ గొండమరను

కొండవీటివిజయము.

కణికరాజుతోడఁ గడగిరి నంద్యాల
దొరలు; భంజుతోడఁ దొడరె బద్మ
నాయకుండు; నాళినరపతితోఁ దాఁకె
దిమ్మనాయకుండు తేజ మెఱయ

మూఁడు దినంబులు పోరిరి
వాడి సెడక గజపతీంద్రు వారలు సేన
ల్కూఁ డవు పాళులు గెడసెను
దాడి విడచి పోవ మంచితటి గనిపెట్టె

వారల పుణ్యవశంబునఁ
జేరెను శూర్యండు న స్తశిఖరిదరికి యు
ద్ధాఁభము నిలువంబడె
జేరెను బాలెంబులకును సేనలు రెండు

అపుడుప్రతాపరుద్రుఁ “డరి నాహవమందు జయింపలేము; యిం
కీపు డెదిరింపఁ దక్కదుగ యీబల మేనియుఁ బ్రాణము లెగు
దపనుండు దూరకుండఁ బురిదారిని బోద” మటంచు న స్తగో
డుపతి గ్రహంబులం గలిసి డొంగినభాతిని డొంగె సేనతో

శర్ణాటకసేనలును సు

పర్ణాగ్రజనుదయమునన పాజాలు దనరన్

స్వర్ణాభేనకరద్యుతి

వరితకకుబంతరముగఁ బఱచెఁ దరులపైన్

పొలికల సంతయు న్నెదకి ముందటి కేఁగుచుఁ గొంతదూర మే

స్థలమునఁ గాని శాత్రవులజాడలు లేమికి సంతసం బెదల్

దలకొనఁ గృష్ణరాయనిదళంబులు కెవ్వన నార్చె; నార్చినన్

గలతెఱఁ గంతయుం దెలిసి క్రన్నన రాయలు నవ్వి యిట్లనెన్

మన కిటు దేల? శాత్రవులు మావొనఁ జాలక కాందిశీకులై

చనిరి; పదండు దండు గొని చయ్యనఁ; జాల నలంతఁ జెందినా

రని నలకొండవీటికడ హాయిగ నుందురు గా కటంచు నా

విని దళవాయు లంత నడపించిరి వచ్చినజాడ సేనలన్

విజయధ్వజ మెత్తించెను

ధ్వజుని శ్రీకృష్ణరాయధరణీపతి; నా

రజనీకేరబింబము దో

చె; జనియె వేవేగ సేన శిభిరముకడకున్

కొండవీటివిజయము.

రాయలు యుద్ధమున కేగినమరునాడు; అక్కడఁగొండవీటను
వీరభద్రగజపతి మంతనంబున మంత్రులం బిలచి యిట్లనియె

కటకానీకినితోడఁ బోరఁ జనియె న్నా రాయః లీమంత్రి యు
త్కటసైన్యంబున మమ్ము ముట్టఁడిఁగొనంగాఁజూచె; నిష్ఠితనిక
బటుమాయాబలవిక్రమక్రమమున స్పృంధించి యెట్లెని ని
చ్చటికిం దేగల వీరవయ్యనకు నీస్థానంబు జాగీ రగుల

అన రెన్నాళ్ళకుఁ దిమ్మఘంత్రి కలరాయం డంపిన ట్లాక్కచీ
టినిఁ జారు ల్గానిరాగ విచ్చి చదువన్ “డక్కాడ నీ కుండ నీ
యనినా; కీపు బలంబుఁగొంచు వడిరమ్మామించుఁగార్వం” బటం
జని యం దుంటనెఱింగి వ్రాయసపుఁ జాయల్జూచె సందిగ్ధత

చాయలు సూచుచుండఁ దనచారులు దెచ్చిరి వాచికంబు నా
రాయనియొద్దనుండి “రణరంగమునం దిరువాగుఁ గ్రూరమై
యేయఁగఁ జూచ్చె; దప్పక జయింతుము; వేసవియేటిసాటి వె
డియఁ దొడంగె శత్రుబలతేజము”ల న్ముఖవార్త గాంచుడు

నిన్నఁ బ్రభాతవేళఁ గద నేర్పున భిక్షుకవేష మూని నా
కన్నుల దుమ్ము గొట్టితిరి? కాశికి నెంతటఁ బోయి వచ్చినా
రున్నతెఱంగుఁ జెప్పు టది యుత్తమ మిప్పుడు; ప్రాణముండనే
నన్నియొ పన్న వచ్చు; జెప్పుడి రెవరో? యిట వచ్చు కేలకో?

వెలుపింపఁ బోయి తానె

వెలువవలసఁ బట్టుపురువ్వి బిరబిరు దాఁ జొ

ప్పఱచిన యల్లికఁ దవలిన

తెఱుగున దుర్గేశుమంత్రి ధీరతఁబల్కె

భేదము సేయఁగ వచ్చితి

నే దుర్గేశ్వరునిమంత్రి నీవలఁ బత్తికై

యీఁదితి నుపాయజలనిధి

నాదై వము సాల కుంట నలఁగితి నీచే

అనుడుక దిమ్మరసు

చేతఁ జిక్కిననిన్ను నేఁ డిచట నేఁ జేయంగ నే మే నగున్

నీతంత్రబు లీఁ కెన్ని బన్ను గలవో నేఁ జూడఁ గాక్షించెదన్

జేతస్సార మెఱుంగ నయ్యె; జనుమా! చేబారల న్నంద్రమీ

వే తీ రొంది తరించెదో తెలియు నేదీ! పోయి రమ్మా వడిక

అంత సతండు వెల్లనై నమొగంబుతోఁ జనియె బిదపఁ గొన్ని

దినంబులు దుర్గాధీశుండు మంత్రితోఁ బోరి విసివి కాలుషేయా

డక యొక్కనాఁడు మంత్రులం గొలుపు నేర్చి యిట్లనె

శొండవీటివిజయము.

యుద్ధము సేసి చేసి మనయోధులు వేసటఁ జెందినారు; నా
బుద్ధికి నిప్పు కాఁపుదల ముఖ్యము మీఁదికి వారు రానియ
ట్లుద్ధతిఁ గోటఁ గాచుకొని యుండఁగఁ బంపుడు; గోడయున్నచో
సిద్ధము సేయ వచ్చుగద చిత్రము. లెన్నియొ యెన్నఁడేనియున్

యోధుల కిండు పూర్ణముగ, నొడ్లకు భుక్తి తదర్థమిండు, తు
దృఢ తొలంగదేని మఱి తోడును గూరలు నిండు, కొన్నినా
ల్లీధృతిఁ బూనకున్నఁ దిన నెంతయొ ద్రవ్యము లేదు కోటలో
నేధన మున్న నేమి? కడు పెండిన రూకలు తిందురే భువిన్?

రాయలసేనతోడ సమరం బది యెవ్వరికేని దుర్ఘటం
బాయుధపాటవంబు గల దైనను స్థానబలంబుకల్మీ నీ
చాయకుఁ జేర కుండఁ బెలుచ న్నిలువం దగు; నాఁడునాటికిన్
జాయఁగఁ జొచ్చెఁ దిమ్మన, కడంగి నిలుం డలకోటగోడపై

లనిన మంత్రులు వల్లె యనిరి. అంత నిక్కడ

జయము జేకొని రాజు వచ్చె నని తా సంతోషముం జెంది తి
మ్మయమంత్రప్రభుఁ డేగె న పైదురుగా; నాయిద్ద తాయోధున
క్రైయలంగూర్చి యొకింతఁ జెప్పకొని; రద్రీ నృంత్రియుం జేరె, నా
వయి వేలంబున కేగె రాజు, బలముల్ బాళెంబులం జేరఁగా

నిర్భాణతిమ్మామాత్యా

నర్హాయుధ మణఁచు గడియ కన్యదుర్గ; మం

తర్హ టితప్ప) సరమై

దుర్హట మయ్యెను దెరల్ప దుర్గ మిది వడిన్

రాయలు బుడ్డగీచుల ఫిరంగులతో; దనసేనలోనఁ దా

నాయితపెట్టె గానఁ దన కంతట దుర్గము లెట్టివే న్నృక్షన్

ద్రోయఁగ శక్యమా; నొరులెదుర్కొన నెట్లగు? గొండవీటిమ

రాయతగోపురం బహరహంబును వ్రొస్సి ఫిరంగితాకులన్

అట్టులె రెండుమాసము లహర్నిశ మాతఁడు గొండవీటిపై

ముట్టడి సేసి పోర, భటముఖ్యులు దానును రాత్రులుంబవల్

మెట్టిన కిన్న నిండుబలిమి స్ఫరియించెను దుర్గరక్ష య

ప్పట్టన, రొంపి ముగ్గిన యిథం బయి యెట్టెటా వీరభద్రుఁడున్

మంత్రిమోసముమొదలు తిమ్మనయు జాగ

రూకుఁ డై యుండఁ; జారులరాకపోక

లకును సం దీయమిని, రాయలకును దండ్రి

కిని జరుగు యుద్ధఫలితము వినఁగరామి

కోండాపూరివిజయము.

వీరభద్రుండు మంత్రులఁ బిలచి, గోపు
రంబుపై నెక్కి. పలివిషయంబు గాంచఁ
డెలియు నేమేనిఁ దన; కని తలఁచి చుట్టు
నరగఁ బరికించి పలికె నానచివవరుల

గోపురం బింక వ్రీలును; గోటగోడ
యచ్చటచ్చటఁ బ్రదులంగఁజొచ్చె; నకట
పోవమార్గము లేదు; మాపులును బేవలు
నిద్ర యాహారమును లేక నెగు టెట్లు?

సంగరమందు నక్కటక సైన్యము వీఁగుట నిక్క మంచు నా
కుం గనుపట్టె; నల్లదె యకుంతితతేజఁడు; కృష్ణరాయనే
నాంగముధూళి గ్రోమెట్టె; ధ్వజ మల్లదె! తెల్లనివారువంబులుం
జంగున దాటు నల్లవిగొ! సందడి విన్నడఁ జొచ్చె నుద్ధతిక

గజపతిఁ దిన్నసింగమును గాననసత్వము లింక నెవ్వ నో
ర్వ జతనముం బొనర్చు? విధివై భవమే మన వచ్చు? చాలు! నీ
గుజగుజ లెల్ల నిల్చి యురుకుం డింకఁ బోరికి, జా నొకప్పుడఁ
బ్రజలకుఁ దప్పనే! ధరణిపాలుర కింటను జావఁ బాడిమో?

అన దుర్గమంత్ర గజపతితో నిట్లనియె

చండతఁ జూప వచ్చు నరిసారము లోఁగిన; నెక్కుడైనచో
మొండవితాన వెన్నెక్కును మేకొని పిమ్మట దీక్షానం దగున్
రెండును గుర్రెఱుంగు ధరణీధవుఁ డౌటఁ బ్రతాపరుద్రుఁ డీ
గండలగండనిం దవులఁ గా దిపు డంచుఁ దొలంగెఁ బోరికిన్

అదిగాక,

విధి దాట నెవరిశక్యము!

మధువిద్యోషునంతవాఁడు మారురూపులన్

బ్రధనంబున శాత్రవుల

న్వధియించె న్నాని; యెదురు వడెనె తానుగా

రావణునంతవాఁడనురరాజ్యము గోల్పడె వానరాలిచే

శ్రీవరునంతవాఁడు రఘుసింహుఁ డరణ్యము నేరె ధానిచేఁ

బాపనప్రాప్తదీరముఁ జిభంగము నొందెను జూదగానిచే

దైవముఁ ద్రోయఁగా పశుమౌ ధాతకును న్మఱి పానితాతకున్

కొండవీటివిజయము.

బలవంతుడు దుర్బలు డగు

బలహీనుడు ప్రబలు; శీలవంతుడు దుష్టుం

డిల సగు; గాలము మార్పు

ఫలపాకము నిష్ఫలతయు; బర్యాయముగా

దవ్వయె చేవ యాను; గడుతాపమొనర్చునుధామయూఖముల్

సవ్వినయూల్లె పట్నములు, సచ్చినబంధువు లెల్ల శత్రువుల్

గవ్వయె నాణెమా మఱొక కాలమునం; దిలలోన సత్ఫలం

బివ్వవు కార్యము ల్జలన మొల యొనర్చిన గాలశక్తి చే

నీ వనినట్ల నీగురు డని న్మృతి నొందుట నిక్క మైన, నీ

చావఁగ సాహసించు టది చక్కటికృత్యము గాదు; కొండవీ

డే విడి నిల్పుమా కటక మెట్టయిన; స్థర వడ్డి రానియ

ష్టేవిధిన్ న మూలధన మేనియు నిల్పుకొనంగఁ బోలడే!

ఇంకను విన్ను నీగురుడె యిల్లినచో ననిఁ గృష్ణరాయలు

గొంకక యప్పుడే కటకకుంభినిఁగొల్లగొనండె; యాతఁ డి

వంకకు నేల సేనఁ గొని వచ్చును? నమ్ముము! సంధిసేయఁగో

నంకి లడేమి? తారకున కంతటియింద్రుడె లోఁగి యుండడే

మతియు సుభయులు సుక్తిప్రత్యక్షులతో.

‘అవమతిసేయఁజూచినను బ్రాణములుండఁగనోర్తునట్లు?’ ‘తా
నవమతి సేయు నేల తన కంతయు నిచ్చిచనంగ?’ ‘దుర్గమం
దు వనితలుంట జంతుదును, ‘తుంటరియే యలకృష్ణరాయ’ ‘లే
మవునొచుమా’ ‘భయంపడకుమాయుధమప్పుడేదీర్చునంతయున్’

ఇ ట్టిదట చర్చించినపిదపఁ దల్లితోఁ దన మంత్రియుద్యమమును
వీరభద్రుండు నుడువ “నాయుధంబుగల దవమానంబు రా”
దని చెప్పి యామెయు నొక్కింత తలయూచె నా మఱునాటి
వేఁకువ నక్కడ.

వలికెను దిమ్మమంత్రిఁ గని పార్థివుఁ డిట్టులు; పుట్టఁ ద్రవ్వి పెం
జిలువనుబోలె దుర్గము విశృంఖలతన్ బెకలించి శాత్రవున్
వెలలిచి పెట్ట రాదె యిఁక; బెంపరె దొల్లిటిసారు గానరా
దలజడి కోర్వరామి నఱఁ డాత్మహతిం దలపెట్ట నె గ్గుగున్

ఆపలు కాలకించి సచివాగ్రణి యిట్లనె నవ్వి; ‘కృష్ణరా
యా! పృథివీశులం దిల దయార్ద్రిత నీ కెన లేమి నిక్క మా
భూపతి దారిపెట్టు మని పుచ్చెను దూతను దండ్రీహాలి కీ
రేపకడక జనంగను; భరించున దెన్నె దినంబు లింక నా

కొండవీటివిజయము.

విని జా గేల తలంగిర మ్మనును: వేనే బంపుమా దూతలన్
భసముం జేకొనరాదుగాని యితరద్రవ్యంబు లేమేనియుం
గొని పో నొప్పును; వారిగౌరవమున న్నోరంతలోంబు దా
రిని రాకుండగగ బంపగావలె సవారీ లిచ్చి దేవేరులన్

అనుటయుఁ బ్రాంతికాలంబున.

ఆయుధపాణు లై భటసహస్రము గొల్వఁగఁ దిమ్మమంత్రి వే
బోయెను గొండవీటికిని, బొక్కనమంతయు నాపి వారికిన్
రాయలయానఁ జెప్పి యింక రం డన వచ్చెను వీరభద్రుఁడనున్
దోయమువారిఁ గొంచుఁ దనతో నెలరాయనిజూడ, నాతఁడున్

కని వడి లేచి తా నెదురుగాఁ జని హస్తము వట్టి తెచ్చి యూ
నన మిడి తమ్మలం బిడుచు 'సాజము రాజకులంబునుతటన్
ఘనబల మున్నవాఁడొరులఁ గాతీయఁ బట్టుటము న్న జెందఁజో
చని, రిపు డీవు; నే నెపుడో! శిష్యమై దైవము చాటు నేరికిన్'

మది చింతి దక్క", మన న

మృదమున నా వీరభద్ర మహిమతి వెడలెన్

బదిలముగఁ సప్రసన కృ

మదనుక సంపత్తము నెట్ట జనపతి యూనన్

కొండవీటిని జయము.

ఘనుఁ డలకృష్ణరాయలకుఁ గై వస మయ్యెయువాబ్దమందు నొ
య్యన శకవత్సరంబు లిల సద్రగుణశ్రుతిచంద్రసమ్మితిన్
దనర శుచీందుపక్షమున ద్రసము నాహరేవాసరంబుగా
నినసుతువారమందున మహీరమణీమణి కొండవీటిలో

ఇది శ్రీకావ్యతీర్థ బాకుపల్లి మల్లయ్యశాస్త్రి
ప్రణీతం బగు కొండవీటినిజయం బను
ఖండకావ్యంబునందు సర్వంబు నేకాశ్వాసము
పరదేవతార్పితమస్తు సంతతశ్రీరస్తు.

మొదటికూర్పు ౧౦౦౦

మే, ౧౯౩౦.

అరేబియన్ నైట్స్ కథలు (తెలుగు)

1,2,3,4, భాగములు ఒక్కొక్కటి

0—8—0

ఏకాక్షి (పరిశోధకనవల)

1,2 భాగములు ఒక్కొక్కటి

0—8—0

అచ్చులోనున్నవి.

రంగమహల్

0—8—0

మతిమాలిన మరణశాసనము (పరిశోధకనవల)

1,2,3 భాగములు ఒక్కొక్కటి

0—8—0

సంసారము (సాంఘికనవల)

సుధాశరశ్చంద్రము కథతరువాయి

1,2 భాగములు ఒక్కొక్కటి

0—8—0

శ్రీకృష్ణ బుక్ డిపో,

రాజమండ్రి.

14257